

מבחן פרים הלכה למעשה

5 פרות חולבות ואשר אף הן השיגו לפחות את התנובה הארצית הממוצעת. הקובעת היא התנובה במשק החבר הבודד ולא של המושב כולו.

מבחן הגוף של הבהמה יוגבל למבנה העטין בלבד ולהתאמתו לחליבה במכונת חליבה. יוצא מהשימוש כל פר במקרה שלמעלה מ-20% של בנותיו הנבחנות מגלות ליקויים מלידה, המאריי כים את החליבה במכונה כפליים מהזמן הרצוי (עטין בלתי סימטרי, צינור חלב דק, רגישות לדלקות, וכו' וכו'). מובן כי המדובר רק בפגמים מלידה ולא באלה אשר מופיעים כתוצאה של פציעה, תאונה וכדומה.

לא נעסוק בשום מבחן גוף נוסף, עם ציון נקודות להצבת הרגלים ורושם כללי וכו' וכו' כי לכל אלה אין כיום ערך כלכלי. ייתכן רק כי בזמן מהזמנים נקדיש תשומת לב מיוחדת למשקל הגוף בתור מטרה טיפוחית רצויה. אין כל אפשרות לבטא ולהעריך את השפעת הפר על בריאות, חסינות ופוריות בנותיו.

מהסיכומים, אשר התפרסמו על ידי ספר העדר והמחלקה לביקורת חלב במשך 13 שנה, מתרצ" עד תש"ח, מתברר כי תנובת המבכירות היא ב-11% יותר נמוכה מהתנובה הממוצעת הכללית של כל העדר (כולל תנובות המבכירות). עד כמה שיכולנו לבדוק סיכומים מאוחרים יותר, נוכחנו כי זהו בערך ההפרש גם ביתר השנים, כטובות כרעות. אפשר להסיק אם כן מהתנובה הממוצעת של תשט"ז (4.836 ק"ג) כי התנובה הממוצעת של המבכירות היתה פחותה ב-11% והגיעה לכ-4.300 ק"ג חלב. עדר הבקר בארץ הגיע לתנובה ממוצעת אשר מהווה שיא עולמי. תנובה זו יכולה לשמש בסיס למשק חלב רנטביר לי ולכן נקבע את התנובה הזו בתור גבול התביעות לגבי בנות כל פר, שאין לרדת ממנו, אך אפשר לעלות עליו. המבחן יהיה בעל משמעות אם יקיף לפחות 20 מבכירות ולפחות 60% של הבנות צריכות לענות באופן חיובי לדרישות המבחן. לשם החשת המבחן יוקחו בחשבון באופן פרוביזורי גם תנובות בלתי גמורות, החל מ-150 ימי חליבה, ולפי מפתח מוסכם יאמדו את תנובת

מבחן פרים מחויב מציאות בתור אחד הסעיפים במערכת הגורמים, אשר משפיעים על הטיפוח. אסור להפוך אותו למדע תלוש מהמציאות המשקית, ולהתעלם מתפקידו העיקרי של כל מבחן: לאפשר הערכה איקונומית של הפר הנבחן. אכן צריך לדעת מהי מטרתו האקטואלית של מבחן בשביל משק הבקר שלנו, כיום הזה. חלוקות הדעות על מידת הדיוק של ההשפעה הגנטית אך לית מאן דפליג כי בתנאינו אנו, טיפול, הזנה, החזקה ועוד — כל מכלול גורמי הסביבה — הם אשר קובעים בהרבה את רמת עדרי הבקר שלנו. אצלנו תקופת הניצול של פרת החלב היא כ-3¼ שנים בממוצע. לכן חלקה של תנובת המבכירה הוא בעל ערך מכריע בחשבון האיכור גומי ומוצדק, איפוא, כי נשתמש בתנובות מבכירות בתור אינדיקטור חשוב, כמעט בלעדי למבחן פרים.

יש טוענים כי תנובות של מבכירות אינן מראות על יכולת הנבה בגיל הבגרות וכדוגמה מצביעים על המצב בהולנד שם מרביעים את העגלות בגיל צעיר (סביב שנה ורבע) ומשתדלים לקיים את תנובת המבכירות ברמה נמוכה דווקא. ואפשר למצוא שם הרבה פרות מצטיינות בעלות שיאים, אשר הניבו כמבכירות כ-3000 ק"ג חלב בס"ה. לעומת זה, בפריזלנד המזרחית שבגרמניה מגסים לסחוט מלוא היכולת כבר מהמבכירה ולרוב משתווה תנובת המבכירות לזו של הפרה המבוגרת. זוהי דוגמה בולטת, כיצד מגמה טיפוחית מושפעת על ידי שיקולים כלכליים מקומיים, כי הרי בשני האיזורים מוצא הבקר הוא שווה, תנאי הסביבה דומים אך ההחזקה והטיפוח שונים עקב מגמה איקונומית ספציפית לכל מחוז.

היות ולתנאי הסביבה השפעה מכרעת על רמת העדר, מותר להניח כי רק למשק אשר הגיע לממוצע הארצי בתנובת החלב, היו תנאים נורמליים פחות או יותר. עלינו להכליל בכל מבחן רק פרות, אשר עמדו בעדר בעל תנובת חלב ברמת הממוצע הארצי ולמעלה מזה. במושבים יכלולו רק עדרי חברים, שיש להם לפחות

בענין ההשוואה למבכירות מקבילות הסעיף הזה הוא חשוב בארצות, בהן צריך לגבש גרעין של פרים ראויים לשימוש מתוך מאות ואלפים. אצלנו הגיע הריכוז כבר בלאו הכי לצמצום מכסימאלי של מספר הפרים ובאגור דות להזרעה שבארץ מפעילים כמעט פרים מעור לים, נבחנים בלבד. ב„און“ מספר ההזרעות בזירמת פרים נבחנים הגיע ל-58%. אם נניח שבעדר מסויים כל המבכירות של שנתון אחד הינן בנות שני הפרים הטובים ביותר באגודה, אך בנות פר אחד מניבות קצת פחות מבנות הפר השני, ייצא, כי הפר הראשון ירד לדרגה נחותה, אף על פי שהינו אחד הפרים המעולים. לעומת זאת יוכל כל פר רגיל שיועמד להשוואה עם פר אחר בעל דרגה עוד נחותה ממנו לזכות בכל הציונים לשבח אם כל בנותיו (עד כה מספיקות לכך 10 בנות) תעלינה על כל מקבילותיהן (וכאן מספיקות פחות מ-10). את הסעיף הזה צריך להוציא מכל חישוב ולא לסמוך על שיטת מבחן המבוססת עליו (כגון „ערך טיפוחי יחסי“).

ההשוואה אל האמהות ההשוואה אל האמהות נפסלת כמעט בכל ההצעות תוך נימוק שהאמהות חלבו בתור מבר כירות לפני שנים, בתנאים שונים לגמרי, שאינם מאפשרים בסיס משותף להשוואה. אם כי הטענה הזו נכונה ביסודה נתקלים בעת עריכת מבחנים לא פעם בעובדה שהחיוב והשלילה בבנות צמודים בשיעור רב לטיב האמהות. לדעתי דווקא סעיף זה של ההשוואה „אמהות-בנות“ יכול להיות בעל ערך ידוע במבחן הפר.

סיוג הפרים הנבחנים לאחר שקבלנו את ההנחות המפורטות לעיל בתור יסוד למבחן פרים, עלינו לעבד סכימה של סיוג הפרים הנבחנים. כל עוד ניתנים ציונים ופרסים על ידי מוסד מקצועי ציבור הרי מתחייב כאן היגיון מקצועי כלכלי כללי. לא נמצא עדיין בארץ הפר אשר מתבלט בכוחו המודיש המעולה ובמשך כל שנות טיפוח בקר בארץ התייצבה בראש הרשימה שכבה שלמה של פרים בעלי ערך טיפוחי דומה. כל ציון מיר

החלב בתקופה מלאה. מובן שלשם חריצת פסק דין סופי נחוצות לפחות 20 תקופות חליבה שלמות.

לצרכי אומדן התנובה המלאה על יסוד תנר בה חלקית נעזרים בחר"ל במקדמים הבאים:

תנובה של	150	ימי חליבה	מכפילים ב-	1.69
"	180	"	"	1.45
"	210	"	"	1.28
"	240	"	"	1.16
"	270	"	"	1.07
"	305	"	"	1.—

כל עוד לא קבענו מקדמים על יסוד חומר משלנו אפשר להיעזר בטבלה הנ"ל אך רצוי לערוך מקדמים ישראליים על יסוד חקירה סטטיסטית של הנתונים אשר נצטברו בארץ.

לסיכום הפרק הזה אדגיש עוד פעם את הנקודות העקריות של ההצעה לעריכת מבחן פרים:

1. המבחן מבוסס על נתונים של לא פחות מ-20 בנות.
2. במבחן נכללות כל בנות הפר אשר עומד דות או עמדו בעדרים בעלי תנובה שנתיית ממר צעת של לפחות 4.800 ק"ג חלב.
2. במושבים קובעת התנובה הממוצעת בעדר החבר הבודד אשר מונה לפחות 5 חולבות.
4. לפחות 60% של המבכירות צריכות לה-גיב את הממוצע של עדרן או למעלה מזה.
5. תנובת המבכירות נחשבת ב-11% פחות מהתנובה הכללית (כולל תנובת המבכירות).
6. כל פר אשר עונה בחיוב לתביעות המבחן בקשר לתנובות בנותיו ובנין עטיניהן, מוכר כפר נבחן. רק בפר כזה מותר להשתמש.
7. כל פר שלא עמד במבחן יישחט.
8. תנאי הרנטיליות של הענף יכתיבו ביתר דיוק את התביעות לגבי המבחן. אם נגיע לידי מצב שלא יהיה צורך בהפעלת כל הפרים שעמדו במבחן הנ"ל, אפשר יהיה להחמיר ולהעלות את תביעות המינימום לגבי טיב הפר.
9. כל החישובים נעשים לפי ק"ג חלב ולא לפי כמות השומן.

צאצאיהם ב"א. ל. מ. וביתר האגודות.

אם נקבל את ההנחה כי הענקת תואר ונתינת פרס או ציון לשבח צריכים להיות תואמים מגמה רצויה בהתפתחות גידול הבקר בארץ, עלינו לקבוע את העקרונות הבאים: 1. להענקת תואר "אלוף" או ציון מיוחד מועמד פר נבחן רק לאחר שלא פחות מ-50 בנותיו סיימו תקופת חליבה מלאה; 2. מביאים בחשבון רק תקופות שלמות של פרות מעדרים עם בקורת חלב רשמית; 3. טיב הפר יוערך לפי ניקוד כדלהלן:

א. במשק הנתון לבקורת חלב יזוכה הפר לכל בת שגמרה תקופת חליבה בנקודה אחת.
ב. בעדרים בעלי רמה ממוצעת ארצית ומעל לזה יזוכה על כל בת עם 100 ק"ג חלב גופפים מעל לממוצע העדר בנקודה אחת נוספת.
ג. עבור כל בת שתניב 100 ק"ג חלב פחות מהממוצע בעדר יחוייב הפר בנקודה אחת.
סיוג הפרים ייעשה לפי המספר הגבוה ביותר של הנקודות, בהם יזכו הפרים לפי ההערכה הנ"ל.

סיכום

הגיע הזמן לבקורת יסודית של השיטה הנהוגה אצלנו במבחן הפרים. עשיתי את הנסיון לנסח בקווים כלליים שיטה פשוטה, אשר נובעת מניתוח המציאות המקצועית-משקית בארץ. היא מעובדת לכל פרטיה; במאמר זה ציינתי רק את הסעיפים העיקריים.

מנחם צננר

שריד, יוני 1957.

חד לשבח צריך לבטא מגמה רצויה אשר מתבלטת בצאצאים של מקבל הפרס. לא מוסבר איפוא, למה ועל יסוד מה גורסת ועדה מקצועית מרכזית כי הפר המצטיין הוא זה, אשר לו בסה"כ 10 בנות והן מניבות את התנובה הגבוהה ביותר, מבלי להביא בחשבון את תנאי-הסביבה ובלי התחשבות במצב הקיים בארץ, כשכמעט כל העדרים קשורים אל אגודות להזרעה מלא-כותית. הרי נובעות מכאן שתי מסקנות: 1. רק פר, אשר זרעו מרובה עקב שמושו באגודה להזרעה עלול להשפיע על גידול הבקר בקנה מידה ארצי או איזורי; 2. פר, אשר עובד בעשרות ומאות משקים לעולם לא יוכל להשיג תנובת בנות ממוצעת כמו פר שעובד בעדר קטן בודד המצטיין בתנובותיו. אין עוד מקום בעולם מלבד אצלנו אשר שם יינתן פרס לפר עבור המספר המינימלי של בנות חולבות.

כאילו שכחנו שהשימוש בהזרעה מלאכותית בארץ הוא באופן יחסי הנפוץ ביותר בעולם, ועל כן צריך פר להוכיח את כוחו לגבי מאות פרות, בעשרות משקים לפני שיוכרו כמעולה ביותר בארץ. כדי לקבל תמונה אודות השפעת פרים מסוימים על העדר הארצי נביא כאן רק עובדות אחדות: מזירת הפר "קישון" התעברו במשך 6 שנים יותר מ-10,000 פרות; מהפר "גיל" במשך 7 שנים, כ-9,000 התעברויות. מהפר "דנדי" במשך 5 שנים (באון בלבד) כ-7,000 התעברויות. בשנת תשט"ז התעברו "מקישון" 3,100 מ"גיל" 1,720 מ"דנדי" 1,547 פרות במשקי "און". השפעתם העצומה של פרים אלה על העדר הארצי תתבלט עוד יותר אם נוסיף את מספר

הערות אחרות למאמרו של הח' צננר

כולנו בעד "שיטה פשוטה", אלא — "אליה וקוץ בה" — איך לגלות את הפשוט והקל ביותר? ייתכן ואחדות מההצעות המעשיות התקבלנה על הדעת, והן הושמעו כבר גם אצלנו וגם בחוץ לארץ (לא פחות מ-20 בנות, תנובה ממוצעת של הגזע או של הארץ כבסיס מינימלי למבחן וכדומה), אולם אחדות מההנחות התיאורטיות נראות כבלתי מבוססות.

ענין תקופת הניצול הממוצעת של פרת חלב. ייתכן שהמספר הוא נכון. 3.5 שנים — אולם מה ענינו כאן? האם רביית העדר, ובעיקר ריבוי והרחבתו, נבנים וייבנו מפרה "ממוצעת" שמתקיימת תקופה כה קצרה? ואולי "סחיטת" המאכסימום בתקופה הראשונה מקצרת ימיה של הפרה? ומניין לח' צ. שבאוסטפריזלנד הגרמנית נוהגים במבכירות אחרת מאשר בהולנד? עד כמה שידוע לי — נהגו כך רק לגבי המבכירות שעמדו למבחן ההרשמה בספר האלופות, אולם ביחס לכל השאר — מנהג הבוקרים האוסטפריזיים כמנהג ההולנדים.

אין, כמובן, הדברים האלה מנוגדים להצעה לערוך את המבחן הראשון של הפר לפי תקופה ראשונה